

ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻՆ ԵՎ ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԸ*

«ՆԱՅԵԱՅ ՍԻՐՈՎ» ԵՎ «Ի ՔԷՆ ՀԱՅՅԵՄՔ» ԵՐԳԵՐԸ

Ներսես Շնորհալու այս երկու երգերը՝ «Նայեաց սիրով» և «Ի քէն հայցեմք», երգվում են ամբողջ Մեծ պահոց օրերին, «Խաղաղական ժամու» երեկոյան ժամերգության։ «Նայեաց սիրով» երգն ունի ԲԶ ձայն և բաղկացած է 10 տնից։ Տների առաջին տողերի սկզբնատառերը կազմում են «Ներսեսի երգ» բառերը։

Այս երգով երեկոյան ժամավորը օրվա աշխատանքից հետո փառաբանում է գթած Հորը՝ Աստծուն, որ գիշերվա խաղաղություն պարգևի, որ Իր երկնային հրեշտակների բանակով պահապան լինի իրեն, փրկի խավարի մեջ շրջող դեերից, որպեսզի, ցերեկ թե գիշեր, հավատացյալները անլուծի ձայնով փառք տան երկնային Հորը։

«Նայեաց սիրով, Հայրդ գթած,
Ի քո ստեղծեալ գործս ձեռաց.
Եւ զբանակս հրեշտակաց
Տուր պահապան մեզ՝ տկարացս.
Փրկեա զանձինս ի փորձանաց,
Ի խաւարի շրջող դիւաց.
Զի ի տուրնջեան և գիշերի
Տացուք քեզ փառս անլուծի»⁴⁴։

Ըստ Շնորհալու, ցերեկն ստեղծված է աշխատանքի ու գործի, իսկ գիշերը՝ հանգստի ու քնի համար։ Սակայն բանաստեղծը խնդրում է Տիրոջից՝ մարմնի աչքերով միայն թե՛, իսկ հոգու աչքերով՝ արթուն լինել։

* Երանականված ամսագրի 1957 թվականի № Բ-ից և 1958 թվականի № Ա-ից և Բ-Գ-ից։

⁴⁴ «Զայնքաղ շարական», էջ 476։

«Որ արարեր զտիւ գործոյ,
Եւ զգիշեր ի հանգիստ քնոյ,
Տուր ի ննջել աշաց մարմնոյ,
Արթուն լինել մեզ ըստ հոգւոյ»։

Երգի հաջորդ տան մեջ Շնորհալին խոսնում է, որ Տիրոջ սիրտ կրակը բորբոքվի մեր հոգիների մեջ, մաքրի մեր սրտի խորհուրդները և փայլեցնի դիտության աստվածային լույսը, մահվան քնից արթնացնի և մեր մաքրերը երկնային բոցով վառի, լուսավորի։

«Սիրոյ քո հուր արկեալ յերկիր
Բորբոքեսցի ի հոգիս մեր.
Զխորհուրդ սրտից մեր մաքրեսցէ,
Զլոյս գիտութեան քո փայլեսցէ,
Ի քնոյ մահու զմեզ զարթուսցէ,
Զմիտս բոցով քո վառեսցէ...»։

Շնորհալու այս երգի մեջ ևս կան դավանաբանական բնույթի տողեր, ինչպես օրինակ.

«Սուրբ սրբոց Երրորդութիւն,
Զմեզ մաքրեա քեզ բնակութիւն...»։

Երգի վերջում Շնորհալին Աստծուց խոսնում է, որ կյանքի վերջին գիշերը, երբ հնչի Գարբիելյան փողը, մեզ արժանի դարձնի Տերը լսելու այդ ուրախ կանչի ձայնը և դասի մեզ աշակուղմը՝ այսինքն արդարների շարքը, որ իմաստուն կույսերի պես միշտ պատրաստ լինենք անշեղ լապտերներով դիմավորելու երկնավոր Փեսային, երբ նա՝ անուղղակալ կերպով դա.

«Գողման փողոցն Գաբրիէլի,
Որ ի վերջնումն գիշերի,
Հսկել արա զմեզ արժանի,
Եւ աշակողմն օղեաց դասի,
Անշէջ վառեալ լոյս լապտերաց,
Ըստ իմաստուն հինգ կուսանաց,
Զի ընդ փեսայիդ ի յառաջատ
Հարսունք հոգում մտցուր ի փառս»:

Այստեղ էլ ձեռագրերում վերջանում է Շնորհալու «Նաչեաց սիրով» երգը, սակայն տպագիր բոլոր շարականներում Շնորհալու այս գեղեցիկ երգի վերջում ավելացվել են երկու տուն երգեր: Դրանք Շնորհալու գրածը չեն և հավանաբար հետագա դարերում են ավելացվել: Ահա այդ տներից մեկը.

«Հալածեա՛ ի մէնջ, Տէր, նշանաւ խաչի քո,
Զընդգիմամարտ և զաներևոյթ գազանն.
Եւ մի՛ տար յապականութիւն դքս

Ժառանգութիւնս»:

Այս տունը չի կապվում երգի բովանդակության և ընդհանուր գաղափարի հետ: Հասկանալի չէ նաև, թե խոսքը ո՞ր «աներևոյթ գազան»ի մասին է— սատանայի*, մեղքի*, թե ուղղակի գազանի մասին է:

Այնուհետև երկրորդ տան մեջ անձանոթ հեղինակը դիմելով Մարիամ Աստվածածնին, տեսնում է.

«Բարեխօսեա վասն մեր, Աստուածածին.

Մարիամ,

Որ ծնար զՏէր Աստուած, որ հովուէրն

գիւրայէլ,

Ամենազօր և սքանչելի փառօքն իւրովք»:

Այս երկու տուն երգերը «անարվեստ» են և հասարակաց աղոթքի ու քարոզի նման տողեր են, որոնց առն համարելն էլ իհարկև միշտ չէ, որովհետև տունը չափածոյի օրենքներ ու գույն ունեցող մի երևույթ է, որոշ տողերից, իմաստից, չափից ու տաղաչափությունից կազմված:

Մյուս խաղաղական երգի՝ «Ի քէն հայցեմք»-ի մեջ Շնորհալին իր երգն ուղղում է «գթությունների և մխիթարությունների Հոր Աստծուն»: Այս անգամ երգիչը հայցում է ոչ թե պահապան, որ իրենց պահպանի ու փրկի խավարի մեջ դեպերող զեներից, այլ ուղարկի մխիթարություն փ տրամութեանց մեղաց», այսինքն՝ աղատի տխրությունից, որն առաջ է գալիս մեղքից և տա ուրախություն, որը հետևանք է բարի, արդար գործերի: Այս ամենը Տէրը կկատարի ոչ միայն երգչի խնդրանքով, այլ Ս. Աստվածածնի և բոլոր արդարների աղաչանքներով ու միջնորդությամբ.

«Ի քէն հայցեմք, Հայր գթութեանց

Եւ Աստուած մխիթարութեանց,

Ի տխրական գիշերային մերձեալ ժամուս,
Մխիթարեա՛ զմեզ ի տրամութեանց մեղաց

Եւ շնորհեա՛ զուրախութիւն գործովք
արդարութեան.

Աղաչանօք Սուրբ Աստուածածնին և
ամենայն արդարոց»:

Հոր հետ խոսելուց հետո, այս անգամ բանաստեղծը իր աղոթքն ուղղում է Որդուն՝ Հիսուսին, թե երբ փառավոր կերպով դաս դատելու խաչի թշնամիներին, քո Մոր բարեխոսությամբ ներիր մեր հանցանքները և պահիր քո խաչի հովանու տակ.

«...Յորժամ գաս փառօք Հօր դատել

գթնամին խաչի քո,

Ներեա՛ յանցանաց մերոց բարեխօսու-

թեամբ Մօր քո և Կուսի...»:

Շնորհալին պաղատում է նաև Ս. Հոգուն, որ «նորափետուր դարդարի մեր ննջեցյալներին»: Ինչպես երևում է, «Ի քէն հայցեմք»-ը ուղղված աղոթք է, խնդրվածք է Ամենասուրբ Երրորդության:

Արվեստի տեսակետից «Ի քէն հայցեմք»-ը կարծես չունի «Նաչեաց սիրով» երգի թափը, ուժգնությունն ու գեղեցկությունը: Այս գործը ավելի շուտ նման է արձակի, քան թե երգի կամ բանաստեղծության:

Ըստ ձեռագրերի⁴⁵, «Ի քէն հայցեմք»-ի նախավերջին տունն է «Զկենդանագիր անարատ ծնողի քո» բառերով սկսվող տունը, իսկ տպագիր շարականներում՝ «Հաղորդս արա», որից հետո էլ մի տուն՝ «Ի նստիլ քո յատենի դատաւոր»-ը: Իմաստի ու ձևի տեսակետից էլ այդ երկու տները ամբողջի հետ համապատասխանում են ու երգին խորթ չեն:

«Նաչեաց սիրով»-ին երկու տների ավելացումը, որի մասին ասվեց, և «Ի քէն հայցեմք»-ի վերջին երկու տների տեղափոխության փաստի մեջ համոզվելու համար, մեր կողմից նայվել են 5—6 տպագիր և ներքոհիշյալ ձեռագիր երգերը, ուր «Նաչեաց սիրով»-ին ավելացրած 2 տները չկան և «Ի քէն հայցեմք»-ի տների տեղափոխությունը կատարված չէ: Ահա՛ այդ ձեռագրերը. Հայկական ՍՍԻՒ Պետական մատենադարան, ձեռագիր № № 8874, 2961, 2090, 3179, 824, 3438 և այլն:

Տեղին է այստեղ նշել, որ Շնորհալուն վերագրվող տպագիր շարականները համեմատված են Հայկական ՍՍԻՒ Պետական մատենադարանում գտնվող Շնորհալու շարականների հետևյալ ձեռագրերի հետ. № № 1553, 5274, 3484, 1558, 8084, 6987, 8540, 9053, 424, 3438, 370, 1576, 1577, 1585, 1589:

⁴⁵ Հայկական ՍՍԻՒ Պետական մատենադարանի ձեռ. № 2961, էջ 126:

ՇՆՈՐՀԱԼՈՒ՝ ԱՎԱԳ ԾԱՐԱԹՎԱ ԵՎ ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ԾԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ավագ շարաթվա, Քրիստոսի մատնության ու խաչելության վերաբերող շարականներից է նաև Շնորհալու «Արծաթսիրութեամբն մոլեալ» շարականը։ Այս օրհնությունն ունի ԲՁ ձայն և կազմված է երկու փոքրիկ հատվածից, բաղկացած 5 տնից։ Այս շարականն իր թե՛ բովանդակությամբ և թե՛ ձևով ավետարանական պատմում է, որտեղ հեղինակը հանգիստ, գրեթե արձակ գրվածքի ձևով պատմում է, որ արծաթասեր, մատնիչ Հուդան երեսուն արծաթով հրեաներին է մատնել իր Վարդապետին։ Հուդան պայմանավորվել է հրեաների հետ, թե որին որ ես համարույնմ, նրան էլ բռնեք։ Գեղեցիկ է երկրորդ տան մեջ հետևյալ հուլիչ պատկերավոր տողը.

«Ով համբույր նենգութեան, նշան և առիթ մահու»⁴⁶,

Մատնությունից հետո Ս. Հոգին հեռացավ Հուդայից, նա մերկացավ հոգով և նմանվեց սատանային՝ «զգեցաւ զսատանայ»։

Օրհնության երկրորդ հատվածում տրվում է մատնության գիշերը, երբ Փրկիչը ամբողջ ժամանակ Զիթենյաց լեռան վրա աղոթել է և խնդրել Աստուծոց՝ «Հայր, անցո յինչն զբաժակա...»։

Ըստ Կիրակոս Գանձակեցու, Շնորհալին գրել է նաև «Աւագ շարաթին երեք աւուրց» շարականները, այսինքն Ավագ երկուշաբթի, Ավագ երեքշաբթի և Ավագ չորեքշաբթի օրերին վերաբերող օրհնությունները՝ «Անեղն ի Հօրէ», Օրհնութիւն ԲՁ (Ավագ երկուշաբթի), «Իմաստուն կուսանքն», Օրհնութիւն ԲԿ (Ավագ երեքշաբթի), «Որ յաթոռ փառաց», Օրհնութիւն ԳՁ (Ավագ չորեքշաբթի)։

Ավագ երկուշաբթի օրվա «Անեղն ի Հօրէ» Օրհնության մեջ փառաբանվում է «Ի Հօրէ ծնեալ Որդի»-ն՝ Հիսուսը, «երկնային և երկրաւոր էութիւն»-ը, կոչ է արվում բոլոր արարածներին՝ փառք տալ «Արարչին արարածոց»։ Այս Օրհնության գլխավոր գաղափարի համար հիմք է հանդիսացել Հին Կտակարանի «Բանի Տեառն երկինք հաստատեցան», «ասաց և եղեն» խոսքերը։ Անեղն Ինքը Քրիստոսն է, որ ծնվել է երկնավոր Հորից և եկել է աշխարհ՝ վերացնելու մեղքը։ Շնորհալին դուրս չի եկել աստվածաշնչական պատմումի շրջանակներից։ Ծարականը գրված է պարզ և պատկերավոր է։

Երեքշաբթի օրվա օրհնության «Իմաստուն կուսանք»-ի նյութը վերցված է Ավետարանի

⁴⁶ «Ձայնբազ շարական», էջ 216:

ծանոթ իմաստուն և հիմար կույսերի առակից և օգտագործվել է այլարանորեն։

Այս կույսերից հինգը իմաստուն են, իրենց լապտերների մեջ ժամանակին յուղ են լցնում և վառ լապտերներով են դուրս գալիս երկնավոր փեսայի առաջ. իսկ հինգը՝ հիմար են, ժամանակին ձեթ չեն լցնում իրենց լապտերների մեջ և դրա համար էլ անպատրաստ եղան դիմավորելու Փեսայի գալըստյան, որովհետև լապտերները հանգան։

Դրա համար էլ Շնորհալին խրատում է, որ մենք պետք է հոգևոր յուղ պատրաստենք, որպեսզի կարողանանք վառած լապտերներով դիմավորել, Փեսային՝ Փրկչին.

«Վասն որոյ և մեք պատրաստեցուք իւղ

հոգևոր, Զի մտցուք ի յառադաստ անմահ փեսային վառեալ լապտերօք»⁴⁷:

Չորեքշաբթի օրվա Օրհնության նյութն էլ բաղված է ավետարանիչներ Մատթեոսի ԻԶ 6 և Մարկոսի ԺԴ 3 գլուխներից։ Այստեղ տրված է այն դեպքը, երբ Հիսուսը Բեթանիայում նստած էր բոլոր հիվանդությամբ տառապող Սիմեոնի տանը, որտեղ և օծվեց մեղավոր կնոջ կողմից՝ «Որ կենարար թաղման քո գուշակ զիւղոյն ծանուցեք զօծումն»։ Այնուհետև խոսվում է Քրիստոսի մարդկություն և վերջում՝ Հուդայի արծաթսիրության և մատնության մասին։

Սահակ վարդապետ Ամատունին վկայում է, որ Շնորհալին, «բոստ Սարգիս երեցի ցուցակի, գրել է նաև «Այսօր ի կատարումն» հետևակ շարականը («Կանոն Մեծի Ուրբաթին»), շաբաթ օրվա «Կենդանին յախտենից» և «Կուսածին մարմնով Քրիստոս» հայտնի օրհնությունները⁴⁸:

«Այսօր ի կատարումն» հետևակ շարականն ունի ԴՁ ձայն և բաղկացած է ութ տնից, որոնք բոլորն էլ սկսվում են «այսօր» բառով։ Այս հետևակ շարականը համարյա կրկնում է «Այսօր անճառ» պոեմի գաղափարները։ Այստեղ էլ, իհարկե, ոչ «Այսօր անճառ»-ի արվեստով պատմվում է, որ Վերջին ընթրիքի ժամանակ պարզվեց Հուդայի նենգ դեմքը և նա դուրս վռնդվեց փոքրիկ հոտի՝ աշակերտների խմբի կողմից։ Ինքը՝ Քրիստոսը, որպես Գառն Աստուծո կամավոր դիմել է դեպի մահ, աշխարհի մեղքերը վերացնելու համար.

⁴⁷ Նույն տեղում, էջ 204:

⁴⁸ Սահակ վարդապետ Ամատունի, «Հին և նոր պարականոն կամ անվավեր շարականներ», Էջմիածին, 1911 թ., էջ 92:

«Ուստի և Դու Գառն Աստուծոյ,
Կամաւ դիմեալ ի մահ խաչի
Առ ի բառեալ զմեզս աշխարհի...»⁴⁹:

Այնուհետեւ երգում է հեղինակը, թե Քրիստոսը, որը Ինքն էր զորացնում երկնավորներին և երկրավորներին, այսօր Ինքը զորութեան կարիք է զգում և այն ստանում է հրեշտակներից: Եվ վերջապես այսօր երկնային անմարմին հրեշտակների բազմությունը զարհուրած, զարմանում է Փրկչի խոնարհության վրա, որ կամավոր կերպով Իրեն մատնում է մեղավորների և շարագործների ձեռքը:

Արժեքավոր են նաև Շնորհալու «Կենդանին յաւիտենից» և «Կուսածին մարմնով» շարականները, որոնք սխալմամբ միացվել են Ս. Սահակին վերագրվող «Պարզեատուն ամենեցուն» հայտնի Օրհնությանը և գրվել են շարակնոցում այդ Օրհնության տակ, որպես նրա հատվածներից մեկը:

Այս երկու շարականների հեղինակը Շնորհալին է և սխալ է, որ մինչև օրս էլ դրանք համարվել են «Պարզեատուն ամենեցուն» շարականի մասերը և հետևաբար վերագրվել Ս. Սահակին: Սահակ վարդապետ Ամատունին իր «Հին և նոր պարականոն կամ անվամբ շարականներ» ուսումնասիրության մեջ, հենվելով ձեռագրերի և Սարգիս երեցի Տոնացույցի ու շարականների ցուցակի վրա, գրում է. «Ըստ Սարգիս երեցի Շնորհալին գրել է նաև Մեծի Ուրբաթու «Այսօր ի կատարումն» հայտնի հետակ շարականը, և շարաթ օրվա «Կենդանին յաւիտենից» և «Կուսածին մարմնով Քրիստոս» հայտնի Օրհնությունները, որոնք բաց գրությամբ գրված են «Պարզեատուն ամենեցուն» Օրհնության տակ: Այս մասին Սարգիս երեցը գրում է իր Տոնացույցում. «Երթաղման ՏՆ, շարականներ իւրն և զնորերն առա» Թ. 234ա: Իսկ այս նորերն են վերոհիշյալ երկու շարականները, որոնք գրել է Շնորհալին, իհարկե ուժեղ շափով ազդվելով Ս. Սահակի «Պարզեատուն ամենեցուն» Օրհնության շարականից»⁵⁰:

Համեմատենք մի երկու օրինակով Ս. Սահակի և Ներսես Շնորհալու շարականները՝ ազդեցությունն ու նմանությունը ցույց տալու համար:

Ս. Սահակի «Պարզեատուն ամենեցուն» շարականի առաջին տան մեջ կարդում ենք. «Այսօր խնդրի պարգև ի Պիղատոս... հաւանի պատիլ ի Յովսէփայ»⁵¹:

Շնորհալու «Կենդանին յաւիտենից» շարականի առաջին տան մեջ կարդում ենք. «Այսօր խնդրի որպէս մեռեալ ի Պիղատոս... յանձն առնու պատիլ ի Յովսէփայ»:

Ս. Սահակի «Պարզեատուն ամենեցուն»-ի երկրորդ տան մեջ՝ «Այսօր դնի ի նոր գերեզմանի և գանձն անմահութեան կնքի մատանեալ քանակից»:

Շնորհալու «Կուսածին»-ի առաջին տան մեջ՝ «Այսօր դնի ի կոյս գերեզմանի և լուծիչն երկանց զժոխոց մատանեալ կնքի քանակից»:

«Պարզեատուն»-ի երրորդ տան մեջ՝ «Զօր օրհնեն զօրք երկնից երգով, պանպանի ի զինուորաց»:

«Կուսածին»-ի երկրորդ տան մեջ՝ «Որ պահէն զԽրայէլ անբուն՝ պանպանի ի զինուորացն» և այլն:

Շնորհալին այս երկու շարականներում էլ, ինչպես սիրում է նա սովորաբար, երգում է Քրիստոսի մարդկությունը, խոնարհությունը, նախահորն ու մարդկությանը հին մեղքերից ազատելու համար կամավոր հանձն առած խաչելությունն ու շարշարանները:

Շնորհալու Ավագ շարաթվա շարականների մեջ, իր ձևով ու բովանդակությամբ, ինչպես հիշվել է, «Այսօր անճառ»-ը մի անպուշտական պոեմ է, գրված մեծ թափով ու արվեստով: Այնուամենայնիվ մնացածներն իրենց արվեստով պակաս արժեքավոր շարականներ չեն: Ինչպես երևում է, Ավագ շարաթվա շարականները «երգել» են մեր երկու մեծ հայրապետները՝ Ս. Սահակ Պարթևն ու Ներսես Շնորհալին:

ԱՎԱԳ ՕՐՀՆՈՒԹՅՈՒՆ ՎԱՌ ՉԱՅՆ

Այս օրհնությունը բաղկացած է մի բանի փոքրիկ պատկերներից, ամեն մեկը երեք տնից: Նրդի հենց սկզբից բանաստեղծը կոչ է անում.

«Երգեցէք Տեառն երդ նոր ձայնիւ

ցնծութեամբ,

Որ խոնարհեցաւ ի հայրական ծոցոյ փրկել զարարածս»⁵²:

Ապա դիմում է ժողովրդին.

«Նախեցարուք ժողովուրդք ի սբանչիկս փրկութեան մերոյ,

Որ մարդասիրապէս բանն որպէս ցող խոնարհեալ յերկիր.

Տուք օրհնութիւն Տեառն Աստուծոյ մերոյ»:

⁴⁹ «Չափազ շարական», էջ 215:

⁵⁰ Սահակ վարդապետ Ամատունի, «Հին և նոր պարականոն կամ անվամբ շարականներ», էջ 92:

⁵¹ «Չափազ շարական», էջ 225—226:

⁵² Նույն տեղում, էջ 263:

Բանաստեղծի ուրախ զգացումների և ցնծության պատճառը Քրիստոսի հարությունն է: Նա Իր անարատ բազումները տարածեց խաչի վրա և մարդկությանը հովանավորելու, փրկելու համար առավ Իր թևերի տակ:

«Որ զանարատ բազումս Իւր
Միաժինն տարածեաց ի վերայ խաչին.
նւ զբաժանեալ տրդիսն Աղամայ
Ժողովեաց ընդ թևօքն Իւրովք»:

Շատ շարականների մեջ, նրանց թվում և Շնորհալու մոտ, շարականների հիմնական միտքը խաչախմբում է Փրկչի մարդկության խորհրդի վրա, մարդկությանը Աղամի մեղքերից փրկելու համար հանձն առնված կամավոր խաչելության և մահվան վրա: Քրիստոս Իր մահվամբ վաստակել է անիմանալի, անմահ կյանքը և Իր խաչով խաղաղություն է հաստատել երկրի վրա և երկնքում:

«Կեանք ի կենաց և յոյս յարութեան,
Որ արարեր խաչիւ քո խաղաղութիւն
յերկինս և յերկրի.
Տուր մեզ, Տէր, զքո զխաղաղութիւնդ,
Որպէս սրբոց քոց առաքելոց...»:

Բայց Օրհնության մեջ միշտ չէ, որ երկնքում են հարության շարականներին հատուկ ուրախ, ցնծալից զգացմունքները: Տեղ-տեղ այդ կենսախինդ տրամադրություններին փոխարինում են մեղքի պատճառելիք տխուր զգացմունքներ և մտքեր: Այստեղ փոխվում է շարականի աշխույժ, ուրախ բնույթը և դառնում ինքնաձադկման, ապաշխարության կարգի մի երգ: Բանաստեղծն իրեն համեմատում է Հովնան մարգարեի հետ, որ երեք օր կետ ձկան փորը մնալուց հետո, Աստուծո կամքով ազատվեց: Բանաստեղծն էլ բռնված է շար վիշապի, այսինքն՝ մեղքի ժանիքով և դրա համար աղերսաբան դիմում է նա Փրկչին, որ նա Իր փրկարար խաչով ազատի իրեն շար վիշապի ժանիքներից և մեղքի ալեկոծ ծովի ահեղ ալիքներից:

«Ընդ Յովնանու անձն իմ ծփեալ յալիս
մեղաց ծովու...»

Որ փրկեցեր զմարգարէն յորովայնէ
կիտին,

Ապրեցո և զըմբռնեալս ի ժանեաց
Չար վիշապին կենարար խաչիւր»:

Օրհնության վերջում երգիչը աղերսաբանով դիմում է Աստվածամայր Մարիամին, որ բարեխոսի «առ Միաժինն յարուցեալ ի մեռելոց», փրկելու համար իրեն հավիտենական կրակից:

Ընդհանրապես այս օրհնությունը գրված է թափով և չեմք զգացմունքներով, կան աչքի ընկնող պատկերներ. գրվածքի լեզուն պարզ է ու մատչելի: Օրհնության համար հիմք են ծառայել Հին ու Նոր Կտակարանների համապատասխան պատմումները:

Հարության կանոններում Շնորհալին ունի 5 շարական, որոնցից մեկին՝ վառ ձայնի Օրհնության ծանոթացանք:

Բացի այդ, Շնորհալին ունի 4 շարական ևս, որոնցից երկուսը՝ Օրհնություն և երկուսն էլ ճաշու շարականներ են: Օրհնություններից մեկն ունի վերջ ձայն, «նորոգող կղզիք», իսկ մյուսը՝ վառ ձայն, «Յարևու Տէրն ի գերեզմանէն» վերնադրերով: Մնացած երկուսը ճաշու «Գովեա»-ներ⁵³ են, 3-ական տնից բաղկացած պատկերներով: Ըստ ճաշու մի «Գովեա»-յի՝ Փրկչին Իր հարությանը նորոգել է տիեզերքը, մարդկությունն ու նրա կյանքը: Ահա սրա համար էլ բանաստեղծը ուրախ զգացմունքներից ցնծում է և այդ ուրախությանը ուղում է մասնակից դարձնել ամբողջ նորոգված ժողովրդին, որ զան ու նոր օրհնություն երգեն՝ Փրկչի հարության համար:

«Նորացուցէք զօրհնութիւնս յարուցելոյն
ի մեռելոց,

Որ նորոգեաց զտիեզերս նոր օրհնութիւն
օրհնեսցուք.

եկայք, ժողովուրդք, նոր օրհնութիւնս
երգեսցուք»⁵⁴:

Մյուս «Գովեա» կոչված ճաշու շարականի մեջ գովերգվում է Քրիստոսի անմահ թագավորությունը. նա անմահ է, Իր հարությանը տիեզերքին պարգևել է կենդանություն, Իր խաչելությամբ ու մահվամբ լուծել, ոչնչացրել է մահը, այսինքն՝ անմահություն է բերել մեղապարտ աղամորդուն: Քրիստոսը կատարելով Իր փրկարար գործը, համբարձել է երկինք և նստել Իր Հոր աջ կողմը:

⁵³ Մեր շարակնոցում կան ճաշու 6 շարականներ, որոնցից երկուսի հեղինակը Շնորհալին է, իսկ մնացած չորսի հեղինակներն անհայտ են: Սրանք կոչվում են «Գովեայք» կամ «Յինանց» շարականներ: «Գովեայք» կոչվում են նրա համար, որ նախքան սրանց երգելը ասում են «Գովեա Սրտառդէմ» բառերով սկսվող սաղմոսը, դրա համար էլ կոչվել են սաղմոսի առաջին բառով՝ «Գովեա»: «Յինանց» (հիսուն) էլ ասում են այն կարգի Հարության շարականներին, որոնք երգվում են Չատկից մինչև Հոգեգալուստ կամ Պննտեկոստե (հունարեն՝ 50 օր), որովհետև այդ երկու մեծ տոների միջև ընկած է 50 օր:

⁵⁴ «Ձայնբաղ շարական», էջ 229:

«Որ յարեարդ ի մեռելոց կենդանութեանց պարգևատու՝

Քրիստոս անմահ թագաւոր.

Որ մահուամբ զմահ լուծեր,

անմահութիւն մեզ շնորհեցեր.

Որ ի յերկինս համբարձար և բնդ աջմէ

Հօր նստար՝

Աթոռ փառաց Բանդ Աստուած»⁵⁵:

«Յարեաւ Տէրն ի գերեզմանէն» Օրհնության մէջ նկարագրվում է, թէ Քրիստոսի հարության ժամանակ բնության մէջ ինչ երեսցիներ են տեղի ունեցել: Փրկչի հարության ժամին ուժեղ երկրաշարժ է լինում, ժայռերն ու քարերը պատռվում են, աշխարհը ցնցվում է ինչպես խաչելության ժամանակ, երբ Քրիստոսը խաչի վրա մահանում է:

Այնուհետև երկնից այնպիսի տոժեղ և շրջուցիչ լույս է հառազայթում Քրիստոսի գերեզմանաքարին, որ գերեզմանի պահապանները զարհուրում են.

«Ընդ յառնել Փրկչին մերոյ երկիր

շարժեցաւ, վէժք պատառեցան.

Ճառագայթեալ լույսն ի վերայ վիմին

զարհուրեցոյց զպահապանն»⁵⁶:

⁵⁵ «Չայնքաղ շարական», էջ 229:

⁵⁶ Նույն տեղում, էջ 242:

Քրիստոսի հարությունից հետո հրեշտակների դասը շրջապատում է գերեզմանը և տեսնում, որ Տէրը հարություն է առել: Իսկ աստվածասեր կամ յուզարեր կանայք, որոնք եկել էին անուշահոտ խնկով ու յուզով Տիրոջ մարմինն օծելու, զարմացան, որ Տէրը չկար...

«Չաստուածային գերեզմանաւն բոլորեալ դասը հրեշտակաց

Տեսանէին զՏէրն յարուցեալ

ի գերեզմանէն...

Աստուածասէր կանայք եկին

ի գերեզման Փրկչին

Անոյշ իւղօք և խնկօք՝ յօժանել

զմարմինն տէրունական...»:

Գերեզմանաքարին նստել էր լուսազգեստ մի հրեշտակ. նա ավետեց յուզարեր կանանց, թէ տիեզերքի Փրկչը հարություն է առել.

«Լուսապայծառ հրեշտակն նստէր ի վերայ վիմին,

եւ աւետարանէր կանանցն՝ Յարեաւ.

Փրկչին տիեզերաց»:

Այս վերջին շարականը գրված է թափով ու վառ երեակայությամբ: Այստեղ բանաստեղծ Շնորհալին Փրկչի հարության գեպքն ու նրա նկարագիրը արտահայտել է աշխույժ, թարմ պատկերներով, յուրատիպ ու հետաքրքիր:

